

Paweł Borecki (*Uniwersytet Warszawski*)

Znamiona państwa wyznaniowego – uwagi na kanwie dorobku współczesnego konstytucjonalizmu

Streszczenie

Analiza współczesnych konstytucji wskazuje, że liczba państw wyznaniowych powoli maleje. Spotykamy się jednak z tendencjami przeciwstawnymi. Ustrój państwa wyznaniowego jest charakterystyczny przede wszystkim dla krajów muzułmańskich Bliskiego i Środkowego Wschodu oraz dla szeregu państw Azji Południowo-Wschodniej. W ostatnich dziesięcioleciach wyraźnie zmalała natomiast liczba państw chrześcijańskich oraz świeckich państw ideologicznych. Stabilna pozostaje grupa państw z buddyzmem jako religią uprzywilejowaną. Przepisy wyznaniowe konstytucji państw konfesyjnych charakteryzują się z reguły dużym stopniem ogólności. Rzadko spotyka się postanowienia szczegółowe. Klauzule wyznaniowe zamieszczone są przede wszystkim wśród zasad naczelnych konstytucji. U podstaw wyznaniowego charakteru państwa leży odrzucenie neutralności światopoglądowej. Nie jest możliwe na podstawie samych tylko konstytucji zrekonstruowanie szczegółowego, uniwersalnego modelu państwa wyznaniowego. W świetle ustaw zasadniczych najczęściej spotykane cechy państw wyznaniowych to: negacja neutralności państwa w sprawach światopoglądowych, przyjęcie określonej religii jako oficjalnej, odrzucenie równości związków wyznaniowych, wymóg wyznawania przez głowę państwa określonej religii lub światopoglądu, udzielanie przez państwo wsparcia dla danej konfesji. Konstytucje większości państw wyznaniowych formalnie zapewniają wolność religijną. W ustawach zasadniczych niektórych państw muzułmańskich gwarancje dla tej wolności są jednak przemilczane. Jedność organizacyjna aparatu państwowego i wyznaniowego nie jest charakterystyczna dla sfery kultury politycznej Zachodu. Rzeczywistość społeczno-polityczna współczesnych państw wyznaniowych wskazuje, że wspomnianego modelu państwowości nie można *a priori* uznać za sprzeczny z zasadami demokracji oraz z prawami człowieka.

Słowa kluczowe: państwo wyznaniowe; stosunki państwo–kościół; współczesne konstytucje; wolność religijna; islam; wolność sumienia i wyznania

The hallmarks of a religious state – remarks on the basis of the achievements of contemporary constitutionalism

Summary

The analysis of contemporary constitutions indicates that the number of religious states is slowly decreasing. However, we are confronted with the opposite tendencies. The model of the religious state is characteristic primarily of Muslim countries of the Near and Middle East and of a number of Southeast Asian countries. In the last decades, the number of Christian states and secular ideological states has declined significantly. There is a stable group of states with Buddhism as a privileged religion. The religious constitutional norms of confessional states are generally characterized by a high degree of generality. Detailed provisions are rare. Denominational clauses are included primarily among the supreme principles of the constitution. Underlying the religious character of the state is the rejection of the neutrality of the worldview. It is not possible, on the basis of the constitution alone, to reconstruct a detailed, universal model of the religious state. In the light of fundamental laws, the most common characteristics of religious states are: the negation of the neutrality of the state in worldviews, the acceptance of a particular religion as the official religion, the rejection of the equality of religious associations, the requirement of a state religion or belief towards the head of the state, the state support for a given confession. The constitutions of the majority of religious states formally provide for religious freedom. In the fundamental laws of some Muslim states, the formal guarantees for this freedom are, however, absent. The organizational unity of the state and religious apparatus is not characteristic of the sphere of Western political culture. The socio-political reality of contemporary religious states indicates that this model of statehood can not be a priori regarded as contrary to the principles of democracy and human rights.

Key words: religious state; state–church relations; contemporary constitutions; freedom of religion; Islam; freedom of conscience and religion